

بررسی تأثیر حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی با نقش تعدیلی ویژگی‌های حسابرس مستقل (شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران)

حسن احمدی^۱

سیدمحمد مهدی موسوی^۲

نازیلا قنبری^۳

محدثه رفیعی نژاد^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۱۲ تاریخ چاپ: ۱۴۰۲/۰۹/۳۰

چکیده

حق الزحمه حسابرسی آثار متفاوتی بر فرایند حسابرسی مستقل دارد، اول اینکه، ممکن است حسابرسی در رقابت با دیگران، حق الزحمه کمتری را به روش مناقصه ای به صاحبکار پیشنهاد دهد، اما این خود ممکن است بر کیفیت حسابرسی اثر بگذارد. دوم اینکه، علاوه بر حق الزحمه به کیفیت حسابرسی به عنوان یک وجه تمایز با دیگر رقبا توجه ویژه داشته باشد. هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی با نقش تعدیلی ویژگی‌های حسابرس مستقل (شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران) است. پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی بوده و از بعد روش‌شناسی از نوع تحقیقات علی (پس رویدادی) می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در سال‌های ۱۳۹۴ تا ۱۴۰۰ بوده که ۱۳۳ شرکت برای انجام این پژوهش، در یک دوره هفت ساله مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین برای تجزیه و تحلیل نتایج از مدل رگرسیونی استفاده شده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری دارد و همچنین حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی با نقش تعدیلی تخصص حسابرس تأثیر مثبت و معناداری دارد. حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی با نقش تعدیلی تداوم انتخاب حسابرس تأثیر مثبت و معناداری دارد.

کلمات کلیدی

حق الزحمه حسابرسی، کیفیت حسابرسی، تداوم انتخاب حسابرس، تخصص حسابرس در صنعت

^۱ دکتری حسابداری، مدیر گروه کارشناسی ارشد موسسه آموزش عالی خرد بوشهر، بوشهر، ایران.

Ahmadihassan80@yahoo.com

^۲ دانش آموخته مدیریت مالی، موسسه آموزش عالی خرد بوشهر، بوشهر، ایران. mmohammadmahdi377@gmail.com

^۳ دانش آموخته مدیریت مالی، موسسه آموزش عالی خرد بوشهر، بوشهر، ایران. nazila.ghanbari0907@gmail.com

^۴ دانش آموخته مدیریت مالی، موسسه آموزش عالی خرد بوشهر، بوشهر، ایران.

۱- مقدمه

حق الزحمه حسابرسی از موضوعات مهمی است که ذهن صاحب کار و حسابرسی را به خود مشغول می کند و باید درباره آن به روشنی مذاکره کرد. عوامل مختلفی می تواند بر حق الزحمه حسابرسی مؤثر باشد از جمله این عوامل می توان به کیفیت حسابرسی اشاره کرد. مطالعه عوامل مؤثر بر حق الزحمه حسابرسی از نظر تأثیر آن بر کیفیت حسابرسی حائز اهمیت است. حق الزحمه حسابرسی در برنامه ریزی و اجرای مناسب و با کیفیت کار حسابرسی مالی مؤثر است. کیفیت پایین حسابرسی موجب کاهش اعتماد استفاده کنندگان صورت های مالی می شود و این امر نه تنها منجر به ناکامی از دستیابی به اهداف حسابرسی می شود، بلکه موجب کاهش اعتبار فرآیند حسابرسی در ابعاد کلان خواهد شد و مانع از تخصیص بهینه سرمایه در بازار اوراق بهادار و افزایش هزینه سرمایه و تأمین مالی می شود. (محمدزاده، ۱۴۰۰)

گزارشگری مالی و اقتصادی و صورت های مالی به عنوان هسته مرکزی آن حاوی اطلاعاتی درباره وضعیت مالی و عملکرد بنگاه های اقتصادی است. شفافیت و کیفیت مناسب اطلاعات مالی و غیرمالی پایه و اساس تصمیم گیری های اقتصادی سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان بالفعل و بالقوه است. استفاده کنندگان صورت های مالی به دلیل مختلف خود به طور مستقیم کیفیت و مطلوب بودن صورت های مالی را ارزیابی نمی کنند. آن ها به نظر حسابرسان مستقل و باصلاحیت درباره اعتبار اطلاعات، اتکا می کنند. از مطالب فوق چنین استنباط می شود که نقش اصلی در اعتبار دهی صورت های مالی متوجه حسابرسان مستقل بوده و نیز در صورت بروز موارد تخلف و تقلب و سوءاستفاده نیز اولین انگشت اتهام به سوی حسابرسان مستقل می باشد. علیرغم نبود مسئولیت حسابرسان مستقل در زمینه صحیح بودن صورت های مالی، این موارد باعث سلب اطمینان جامعه و کاهش اعتبار حرفه حسابرسی می شود. شاید در این میان توجه کمتری به حسابرسی داخلی شده است و بیشترین نقش متوجه حسابرسی مستقل است (نمازی و همکاران، ۱۳۸۹).

اگرچه هر یک از این دو، مسئولیت های منحصر به فرد خود را دارند، لکن کمیته حسابرسی باید اطمینان حاصل کند که آن ها یکدیگر را تکمیل کرده، کوشش های هر دو حسابرسی هماهنگ بوده و ارتباطات مؤثر بین آن ها برقرار است. حسابرسان مستقل مسئول حسابرسی و گواهی دهی به صورت های مالی شرکت و حسابرسی داخلی مسئول کنترل عملکرد کنترل های داخلی شرکت است. حسابرسان مستقل باید فعالیت های حسابرسان داخلی مرتبط با برنامه ریزی حسابرسی مستقل را شناسایی کند. چنانچه حسابرسان مستقل به لحاظ حرفه ای اعتقاد به توجه بیشتر نسبت به کار حسابرسی داخلی داشته باشد، وی بایستی واحد حسابرسی داخلی و کار آن ها جهت تعدیل ماهیت، زمان بندی و میزان روش های حسابرسی مستقل مورد ارزیابی قرار دهد. پیشرفت و گسترش حیطه ی حسابرسی داخلی، حسابرسان مستقل را قادر کرده تا به طور فزاینده ای بر کار حسابرسان داخلی تکیه کنند. بعلاوه، در نتیجه ی افزایش سرمایه گذاری شرکت ها در حسابرسی داخلی، شرکت ها به دنبال راه هایی برای کاهش حق الزحمه ی حسابرسی مستقل با جانشین کردن حسابرسی داخلی بوده اند. (قربانی و جوادی، ۱۳۹۳).

۲- بیان مساله

مشکلات نمایندگی در نتیجه تضاد منافع که میان مدیران و سهامداران وجود دارد، ایجاد می‌شود. همچنین، همین تضاد منافع به نحو دیگری میان سهامداران کنترل‌کننده شرکت (سهامداران عمده) و سهامداران اقلیت وجود دارد. وجود چنین تضاد منفعی باعث ایجاد مسائل و مشکلات نمایندگی و در نتیجه منجر به هزینه‌های نمایندگی شده که به شرکت و ذی‌نفعان آن منتقل می‌شود. در همین راستا هزینه‌های نمایندگی ناشی از تلاش‌های مالکان برای کنترل مدیران، اغلب قابل توجه و بااهمیت است. از سوی دیگر نیز مدیران مایل‌اند ثابت کنند که آن‌ها نسبت به منافع سهامداران مسئول بوده و به دنبال افزایش ثروت سهامداران هستند (جنسن و مک‌لینگ^۱، ۱۹۸۶)؛ بنابراین هر دو گروه (مالکان و مدیران) مایل به استفاده از خدمات حسابرسی مستقل هستند. بدین ترتیب حسابرسی به عنوان راهکاری کارآمد برای محدود کردن اختیارات مدیران در روابط قراردادی محسوب می‌شود.

صورت‌های مالی بخش عمده‌ای از اطلاعات مورد نیاز سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان یک شرکت را تأمین می‌کند. بر اساس چنین سطح اعتمادی به صورت‌های مالی، نقش حسابرسان نیز حیاتی است (والکر^۲، ۲۰۰۳). حسابرسی صورت‌های مالی امری ضروری است، زیرا صورت‌های مالی حسابرسی شده می‌تواند این اطمینان را برای سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان فراهم کند که اطلاعاتی معتبر و قابل اتکا در اختیار آن‌ها قرار می‌گیرد بنابراین حسابرسی صورت‌های مالی می‌تواند ارزش افزوده اقتصادی را برای یک شرکت به وجود بیاورد. با در نظر گرفتن اهمیت خدمات حسابرسی و عدم امکان مشاهده مستقیم کیفیت حسابرسی، پیدا کردن روشی اثربخش برای کنترل کیفیت حسابرسی امری ضروری است (بنی مهد، ۱۳۹۱). مهم‌ترین جنبه کنترل و مدیریت کیفیت حسابرسی را می‌توان حق الزحمه حسابرسی دانست. حق الزحمه خدمات حسابرسی شرط ضروری برای اطمینان نسبت به کیفیت حسابرسی است. اگرچه حق الزحمه بیشتر حسابرسی همیشه بیانگر هزینه حسابرسی باکیفیت بالاتر نیست اما علاوه برداشتن کیفیت حسابرسی مناسب، مؤسسات حسابرسی هزینه استاندارد را برای انجام کار خود در نظر می‌گیرند که به طور طبیعی حق الزحمه دریافتی آن‌ها بیشتر از این هزینه‌هاست. در صورت وجود رقابت در بازار، مؤسسات حسابرسی علاوه بر دریافت حق الزحمه کمتر ممکن است صاحب‌کاران خود را نیز از دست بدهند. در صورتی هم که مؤسسات حسابرسی حق الزحمه بیشتری را نسبت به هزینه‌های صرف کرده برای انجام خدمات حسابرسی درخواست کنند، دیدگاه جامعه نسبت به کیفیت کار آن‌ها با تردید همراه خواهد شد؛ بنابراین می‌توان مشاهده کرد که تحقیقات تجربی در رابطه با حق الزحمه حسابرسی شرکت‌های بورسی در ایران، اطلاعات مناسبی را برای سرمایه‌گذاران به منظور تفسیر حق الزحمه حسابرسی فراهم می‌آورد (گریفین^۳ و همکاران، ۲۰۱۱).

^۱ - Jensen & Meckling

^۲ - Walker

^۳ - Griffin

حسابرس یکی از ذینفعان مهم در یک شرکت مدرن است (اورمازابال^۱، ۲۰۱۸) و درک اینکه چگونه ویژگی های مشتری بر رفتار حسابرسان تأثیر می گذارد، یک حوزه تحقیقاتی مهم و پرطرفدار در ادبیات حسابداری است. هنگام تصمیم گیری در مورد قیمت گذاری، حسابرسان هزینه های انجام حسابرسی، ریسک های طبیعی قضائی در آن و ریسک های غیر قضائی ناشی از ورشکستگی احتمالی مشتری را ارزیابی می کنند (هیوستون و همکاران^۲، ۲۰۰۵؛ پرات و استیس^۳، ۱۹۹۴؛ سیمونیک^۴، ۱۹۸۰). فرآیندهای حسابرسی و تلاش های حسابرسی برای کاهش هزینه های احتمالی ناشی از ریسک های خاص مشتری تنظیم می شوند. برای ریسک هایی که کاهش دادن آن پر هزینه است و با افزایش تلاش های حسابرسی نمی توان آن ها را کاهش داد، حسابرسان پاداش مقابله با ریسک بیشتری را درخواست می کنند.

حسابرسان مستقل، به دلیل ارائه خدمات حسابرسی، نقش مهمی در جهت حفظ منافع عمومی در بازارهای سرمایه ایفا می کنند. گزارش های حسابرسی، یکی از مواردی است که به عنوان راهنمای سرمایه گذاران، در هنگام تصمیم گیری استفاده می شود و کیفیت پایین این گزارش ها، می تواند به تخصیص نامناسب منابع در جامعه منجر شود. ایفای نقش، به عنوان حافظ منافع جامعه، مستلزم این است که حسابرس در مقابل صاحب کار خود، مستقل باقی بماند. درحقیقت، کیفیت و اعتبار گزارش حسابرسی، به میزان استقلال حسابرس از صاحبکار خود بستگی دارد؛ اما در عمل، نفوذ مدیریت شرکت مورد رسیدگی، بر مسائل مربوط به انتخاب و ارائه ی اطلاعات به حسابرس، به همراه انگیزه های بالای مدیریت برای دستیابی به اهداف تعیین شده یا عبور از آن ها، موانع مهمی بر سر راه مستقل باقی ماندن حسابرسان محسوب می شوند (ونس ترائلن^۵، ۲۰۰۰).

یک انگیزه برای انجام مطالعات پیرامون حق الزحمه حسابرسی نگرانی از این امر است که موسسات حسابرسی بزرگتر در نتیجه قدرت انحصاری، حق الزحمه های حسابرسی بیشتری را مطالبه می نمایند. این موضوع به طور ضمنی بر کیفیت حسابرسی دلالت دارد. زیرا فرض بر آن است که حسابرس انحصاری تعداد تقاضاهای حسابرسی مستقل را کاهش می دهد و نهایتاً این امر به کیفیت حسابرسی پایین تر و سیستم های مالی پر هزینه تر منجر می گردد؛ اما به طور کلی وجود رابطه ای مثبت بین کیفیت حسابرسی و حق الزحمه های حسابرسی با نظریه پردازی اکثر پژوهشگران اثبات شده است، یعنی اگر موسسات حسابرسی بزرگتر حق الزحمه های بیشتری را دریافت می نمایند، این امر کیفیت بالاتر خدمات حسابرسی آن ها را منعکس می کند (جنانی و رحمانی، ۱۳۹۹).

با توجه به نقش کنترلی و اعتبار دهی حسابرسان و وجود سطوح متفاوت کیفیت مؤسسات حسابرسی از یک سو و همچنین وجود انگیزه ها و مسائل مختلف در تهیه و ارائه اطلاعات و گزارش های مالی به وسیله مدیریت از سویی دیگر،

¹ - Ormazábal

² - Houston et al.

³ - Pratt et al.

⁴ - Simunic

⁵ - Vanstraelen

در این تحقیق، اقلام تعهدی غیرعادی را نماینده‌ای برای کیفیت حسابرسی در نظر گرفته شده و آثار متغیرهای مستقل (حق الزحمه حسابرس) و متغیرهای تعدیلگر (تخصص حسابرس و اندازه موسسه حسابرسی) بر کیفیت حسابرسی، مورد بررسی قرار می‌گیرد. تا با کمک نتایج آن، مدیران و سرمایه‌گذاران را در ارزیابی حق الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی یاری کرد با توجه به موارد بالا توجه به موارد بالا سوال اصلی این پژوهش آیا حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی با توجه به نقش تعدیلی ویژگی‌های حسابرسان مستقل (تخصص حسابرس و اندازه موسسه حسابرسی) تأثیر دارد؟ در صورت مثبت بودن پاسخ نوع تأثیر چگونه است؟

۳- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

طرف دیگر؛ بازار سرمایه بیش از پیش مستعد بروز مشکلاتی است که متولیان مختلف اقتصادی در این بازار مرتکب می‌شوند. آنچه اهمیت دارد مرتبط با گزارشگری است؛ بنابراین وجود اطلاعات مالی شفاف و قابل اتکا که محصول سیستم گزارشگری جامع و مناسب می‌باشد، از ارکان ارزیابی وضعیت و عملکرد یک شرکت و تصمیم‌گیری در مورد سرمایه‌گذاری در شرکت به حساب می‌آید. از دیدگاه سرمایه‌گذاران، اطلاعاتی قابل اتکا تلقی می‌شوند که یک سازمان مستقل بر فرآیند گزارشگری شرکت‌ها و صورت‌های مالی نظارت نماید. نمونه‌ای از این سازمان‌های نظارت‌کننده مؤسسات حسابرسی می‌باشند. با توجه به جایگاه و نقش مؤسسات حسابرسی در تصمیمات استفاده‌کنندگان، کیفیت حسابرسی به عنوان عامل کلیدی در تهیه گزارشات، مورد توجه استفاده‌کنندگان از جمله مدیران شرکت‌ها و سرمایه‌گذاران قرار می‌گیرد.

کیفیت به عنوان مهم‌ترین عامل شرکت در انتخاب حسابرسان است. حسابرسان باید کیفیت را در کل مجموعه خود حفظ کنند زیرا شهرت و اعتماد به خدمات حسابرسی از سوی شرکت‌ها (بنگاه‌ها) از بین نمی‌رود و ارزش بازار شرکت را افزایش می‌دهد، بنابراین، حفظ کیفیت حسابرسی، برای حفظ شهرت حسابرسی حیاتی است. "کیفیت حسابرسی" به معنای عاری بودن صورت‌های مالی حسابرسی شده از تحريفات بااهمیت است.

انجام حسابرسی باکیفیت، با حق الزحمه حسابرسی در ارتباط مستقیم است. حق الزحمه حسابرسی شامل هرگونه وجهی است که بابت ارائه خدمات حسابرسی و طبق توافق قرارداد به حسابرس یا مؤسسه حسابرسی پرداخت می‌شود. کاهش مبلغ حق الزحمه حسابرسی عامل مهمی برای افت کیفیت حسابرسی است زیرا کم بودن مبلغ قرارداد، حسابرس را به سوی تلاش کمتر برای انجام فعالیت حرفه‌ای سوق می‌دهد. طبق نظریه دی آنجلو (۱۹۸۱) عامل اندازه حسابرس نیز، نماینده کیفیت حسابرسی است. مؤسسه‌های بزرگ‌تر، خدمات حسابرسی را باکیفیت بالاتری ارائه می‌کنند. همچنین این مؤسسات حق الزحمه حسابرسی بالاتری برای انجام حسابرسی درخواست می‌کنند.

در صورت وجود رقابت در بازار، مؤسسات حسابرسی علاوه بر دریافت حق الزحمه کمتر ممکن است صاحب‌کاران خود را نیز از دست بدهند. در صورتی هم که مؤسسات حسابرسی حق الزحمه بیشتری را نسبت به هزینه‌های صرف کرده برای انجام خدمات حسابرسی درخواست کنند، دیدگاه جامعه نسبت به کیفیت کار آن‌ها با تردید همراه خواهد شد.

با توجه به اهمیت شفافیت اطلاعات صورت‌های مالی در تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان، بررسی تأثیر عوامل مختلف بر کیفیت حسابرسی ضروری به نظر می‌رسد تا در زمان وجود این عوامل، استفاده‌کنندگان بتوانند حقیقت صورت‌های مالی و حسابرسی انجام‌شده را بهتر درک کنند. هدف این تحقیق نیز ارائه راهکارهایی است تا شرکت‌های صاحب‌کار، حسابرسانی را انتخاب کنند که هم هزینه حسابرسی آن‌ها معقول باشد و هم کیفیت حسابرسی انجام‌شده سبب افزایش قابلیت اتکای گزارش‌های مالی مربوطه گردد.

نقش و ماهیت حسابرسی در ارتباط با عدم قطعیت و تردیدهای حاکم بر کیفیت اطلاعات حسابداری گزارش‌شده مطرح می‌شود. حسابرس در خط مقدم رسیدگی، گواهی دهی و نهایتاً اعتبار دهی به ادعاهای مدیریت مندرج در صورت‌های مالی است. حسابرسی به‌عنوان یک سازوکار اجتماعی، برای کمک به نظارت و کنترل رفتار مدیران و به‌عنوان ابزار نظارتی دولت‌ها است. در بعد اقتصادی، حسابرس به‌عنوان داور بی‌طرف و مستقل در روابط اقتصادی، قراردادهای و کاهش مخاطرات بالقوه اطلاعات عمل می‌کند و اطمینان خاطر و آرامش تصمیم‌گیران و عموم جامعه را فراهم می‌آورد. به عبارت روشن‌تر، حسابرسی نقش‌های متعدد اجتماعی، اقتصادی و روان‌شناختی را بر عهده دارد (یاسایی، ۱۳۸۹). یکی از اصلی‌ترین اهداف حسابرسی اعتبار دهی به صورت‌های مالی است و اطلاعاتی که اعتبار داشته باشند با احتمال بیشتری عاری از تقلب و اشتباه خواهند بود. از سوی دیگر به دنبال رسوایی‌های مالی شرکتی و بحران‌های مالی طی دو دهه اخیر، انگشت اتهام تا حدودی به سمت حسابرسان و کیفیت حسابرسی نشانه رفته است. در ایران نیز پس از کشف تقلب بانکی ۱۳۹۰، برخی کارشناسان ادعای شکست حسابرسی را مطرح کردند. در پاسخ به این رویدادها، از یک‌طرف، مقررات‌گذاران تغییراتی را در دستور کار قرار دارند. (اسکندری و عرفی، ۱۳۸۴)

در چنین شرایطی بررسی تأثیر تخصص حسابرس و اندازه موسسه حسابرسی به‌عنوان ویژگی‌های حسابرس مستقل بر حق‌الزحمه حسابرس و کیفیت حسابرسی شرکت‌ها از اهمیت زیادی برخوردار است. لذا در این پژوهش سعی ما بر این است که تا تأثیر حق‌الزحمه حسابرس بر کیفیت حسابرسی با توجه به نقش تعدیلی تخصص حسابرس و اندازه موسسه حسابرسی واحد مورد رسیدگی را موردبررسی قرار دهیم. نتایج این پژوهش می‌تواند به تصمیم‌گیرندگان، سرمایه‌گذاران حقیقی و حقوقی، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و نیز نهادهای نظارتی همچون سازمان بورس و اوراق بهادار، جامعه حسابداران رسمی ایران و سازمان حسابرسی در خصوص عوامل مؤثر بر حق‌الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی یاری رساند.

۲- حق الزحمه حسابرسی

با تغییر و تحول جوامع مدنی و الزام تفویض اختیار اموال یک شخص به شخص دیگر اعمال نظارت بر پابندی و وفاداری شخص مسئول به تعهدات قراردادی نیز ضرورت یافت اشخاص همواره در روزگاران متمادی بر این موضوع توافق داشته‌اند که در جهت کسب تایید از درستی تصمیمات و فعالیت‌های مود گزارشی را تهیه نموده و آن را به نشانه حسن انجام وظیفه و صداقت ارائه کنند بی‌شک با ارائه هر گزارشی قبل از بررسی درستی تصمیمات و تلاشهای صورت

گرفته صحت خود گزارش محل سؤال است؛ اما چه کسی می‌تواند و می‌پذیرد که به بررسی گزارش و مطابقت آن با واقعیات صورت گرفته پردازد که آیا به واقع آنچه گزارش شده منطقاً معرف عملکرد صورت گرفته می‌باشد و یا خیر به همین دلیل حسابرسی یا همان ایجاد اطمینان معقول از درستی فعالیت‌های گزارش شده به وجود متخصص پذیرفت که به بررسی فعالیت‌های گزارش دهنده و ارزیابی مطابقت گزارش با فعالیت‌های او پردازد و نتیجه را به اشخاص ذینفع ارائه کند حسابرسی گونه ای از خدمات اطمینان بخشی است که از طریق سازوکار شهادت دهی به ایجاد اعتبار و حصول اطمینان برای استفاده کنندگان از اطلاعات مالی کمک می‌کند حسابرسی را می‌توان با توجه به نقش هایی که در جامعه به عهده دارد و یا با در نظر گرفتن انواع آن که هر یک هدفی خاص را در شرایط متفاوت دنبال می‌کنند تعریف نمود؛ اما به هر حال در این خدمت قالب و کلیتی وجود دارد که انجمن حسابداران آمریکا (AAA) آن را با عنوان فرآیند حسابرسی مطرح نموده است بر اساس بیانیه مفاهیم اساسی حسابرسی (A.B.A.C) (۱۹۷۳):

حسابرسی فرآیندی است منظم و باقاعده جهت جمع آوری و ارزیابی بیطرفانه شواهد درباره ادعاهای مربوط به فعالیت ها و وقایع اقتصادی به منظور تعیین درجه انطباق این ادعاها با معیارهای از پیش تعیین شده و گزارش نتایج به افراد ذینفع این تعریف ضمن انتقال پیام اصلی که حسابرسی را نوعی آزمون میداند به آن اندازه جامعیت دارد که در برگیرنده انواع مختلف حسابرسی برای موضوعات است. (دی فرانکو^۱ و همکاران، ۲۰۱۷)

۳- کیفیت حسابرسی

نتیجه رویدادهای ناشی از بحران مالی جهانی و سایر رویدادهای آشفته‌ساز در اقتصاد بین‌المللی که در طول یک دهه گذشته رخ داده است منجر به بروز انتقاداتی از طرف انجمن‌های برجسته حرفه حسابرسی درخصوص موضوع اهمیت گزارشگری مالی معتبر و باکیفیت بالا شده است. آن‌ها همچنین توجه به نقش و اهمیت کیفیت خدمات حسابرسی را با نگاهی جدید و نو گرایانه باردیگر مطرح کرده‌اند و در زمینه گزارشگری مالی کیفیت آن را منوط به دستیابی به کیفیت گزارشگری مالی و فرآیند حسابرسی می‌دانند و به‌طور کلی درستی و صحت هر یک از چرخه‌های یاد شده به‌عنوان یکی از عوامل زنجیره تامین گزارشگری مالی را مطرح کردند. (آلن^۲ و همکاران، ۲۰۱۸)

به‌عنوان یکی از گروه‌ها و عواملی که در زنجیره تامین گزارشگری مالی نقش اساسی دارد می‌توان به حسابرس مستقل (خارجی) اشاره داشت که نقش عمده‌ای در حمایت از کیفیت گزارشگری مالی در سراسر جهان چه در زمینه بازار سرمایه، بخش دولتی و چه بخش خصوصی به عهده دارد. به‌طوری که توجه به وجود زیرساخت‌های قانونی و نظارتی برای این بخش بسیار مهم است، زیرا نتیجه مجموع این اقدامات و فعالیت‌ها در دستیابی به اهداف تدوین شده برای حفظ منافع عمومی تنها از طریق افزایش کیفیت خدمات حسابرسی صورت می‌پذیرد بر همین اساس است که توجه به ماهیت کیفیت حسابرسی برای انجمن استانداردهای بین‌المللی حسابرسی (IAASB) از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است و

¹ De Franco

² Allen

انجمن استانداردهای بین‌المللی (IAASB) به‌طور مستقیم در حمایت از کیفیت خدمات حسابرسی از طریق تدوین استانداردهای بین‌المللی حسابرسی (ISA ها) و استانداردهای بین‌المللی کنترل کیفیت (ISQC) اقدام به بهینه‌سازی کیفیت خدمات حسابرسی می‌کند. به‌طوری که این استانداردها همواره به‌عنوان یک بنیاد حمایتی برای انجام حسابرسی باکیفیت بالا به شمار می‌روند. (چان^۱ و همکاران، ۲۰۱۹)

با این حال مهم این مساله است که استانداردهای حسابرسی به‌عنوان یکی از اجزای موثر بر کیفیت حسابرسی و به‌عنوان تنها عاملی است که توسط انجمن‌ها و مراجع حرفه‌ای به رسمیت شناخته شده است، مورد توجه ویژه قرار گیرد. اگر چه عوامل دیگری نیز شامل درک، شناخت و برداشت کاربران، مهارت‌ها و شایستگی حسابرسان، اقدامات و ضوابط نظارتی و محیطی به‌عنوان سایر عوامل و به‌عنوان سایر بازیگران موثر در کیفیت خدمات حسابرسی شناخته شده‌اند. از آنجا که متون حسابرسی به‌طور مستمر و مداوم در حال تکامل است نیاز به نگهداشتن متناسب خود با تغییرات موجود در محیط کسب و کار، استانداردهای گزارشگری مالی و مقررات و فن‌آوری که خود ذاتاً یکی از عناصر فرآیند حسابرسی است و همواره در حال تکامل و تغییر است و در طول زمان تکامل می‌یابد امری ضروری است زیرا در غیر این صورت و در صورت عدم تطابق‌پذیری و همگن‌سازی خود با تغییرات، امکان دستیابی به کیفیت حسابرسی وجود ندارد و این به این مفهوم است که بهبود در هر عنصر از عناصر کیفیت حسابرسی نباید مانع از تلاش بیشتر برای پیشرفت سایر عناصر دیگر در زمینه کیفیت شود.

از طرفی دیگر ذی‌نفعان مختلف به احتمال زیاد دارای دیدگاه‌های مختلف درخصوص کیفیت حسابرسی و چگونگی تلاش آن‌ها برای رسیدن به کیفیت متفاوت هستند.

انجمن استانداردهای بین‌المللی حسابرسی (IAASB) بر این باور است که آنچه مهم است این است که سعی شود برای رسیدن به چشم‌انداز مشترک، از طریق گروه ذی‌نفعان شامل تهیه‌کنندگان، سرمایه‌گذاران، تنظیم‌کنندگان، حسابرسان و دیگر گروه‌های مخالف سیاست‌گذاران دولت و دیگر بنگاه‌های استاندارد از طریق به اشتراک گذاری دیدگاه‌های خود اقدام به جمع‌آوری دیدگاه‌های آن‌ها و درک و اظهار نظر نسبت به دیدگاه‌های دیگران شود. (غنی^۲ و همکاران، ۲۰۱۸)

۴- حسابرس مستقل

حسابرسی مستقل به حسابرسی گفته می‌شود که توسط افراد یا شرکت‌هایی مستقل و به صورت حرفه‌ای اقدام به ارائه خدمات حسابرسی می‌کنند. معمولاً این افراد از جانب مدیران شرکت‌ها فراخوانی می‌شوند و در قالب یک قرارداد اقدام به حسابرسی مالی یک مجموعه می‌کنند. حسابرسی مستقل به گونه‌ای تعریف می‌شود که از طریق آن، شخص یا شرکت حسابرسی مستقل، به‌عنوان یک ناظر و مورد اعتماد برای صورت‌ها و گزارشات مالی یک شرکت، به سرمایه‌گذاران و سایر فرآیندهای بازرگانی خدمات حسابرسی ارائه می‌دهد. این حسابرسان حرفه‌ای و مستقل، به صورت کاملاً مستقل از

¹ chan

² Ghani

شرکت مورد حسابرسی، گزارشات مالی و سایر اظهارنظرهای خود را در قالب یک گزارش حسابرسی برای سرمایه‌گذاران و دیگر کاربران ارائه می‌دهند. حسابرسی مستقل شامل بررسی صورت‌ها و مستندات مالی، کنترل داخلی شرکت و بررسی وضعیت کارکرد شرکت می‌شود. همچنین، حسابرسان مستقل به دنبال شناسایی ریسک‌های محتمل در کسب و کار شرکت هستند و اگر مشکلی وجود داشته باشد، پیشنهادات بهبودی را به شرکت ارائه می‌دهند. به‌طور خلاصه، حسابرسی مستقل یک فرآیند مهم در جامعه تجاری است که به منظور بهبود عملکرد شرکت‌ها و اطمینان حاصل کردن از صحت و قابل اعتماد بودن اطلاعات مالی، صورت می‌گیرد. (آهن^۱ و همکاران، ۲۰۱۸)

۵- پیشینه داخلی و خارجی

خانی زاده (۱۴۰۱) در پژوهشی به بررسی ارتباط بین دوره تصدی حسابرس و حق الزحمه خدمات غیرحسابرسی باکیفیت حسابرسی در شرکت‌ها پرداخت. هدف اصلی این تحقیق «بررسی ارتباط بین دوره تصدی حسابرس و حق الزحمه خدمات غیرحسابرسی باکیفیت حسابرسی در شرکت‌ها طی سالهای ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹» بود که در این راستا دوره تصدی حسابرس و حق الزحمه خدمات غیرحسابرسی و کیفیت حسابرسی مورد بررسی قرار گرفته است. بر اساس روش نمونه‌گیری حذفی سیستماتیک تعداد ۹۷ شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به‌عنوان نمونه آماری انتخاب گردید. نتایج تحقیق نشان داد بین دوره تصدی حسابرس باکیفیت حسابرسی در شرکت‌ها ارتباط معنادار وجود دارد. بین حق الزحمه خدمات غیرحسابرسی باکیفیت حسابرسی در شرکت‌ها ارتباط معنادار وجود دارد.

گل پور چمرکوهی (۱۴۰۱) در پژوهشی به بررسی اثر تعدیل‌کننده کیفیت اطلاعات حسابداری بر رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی پرداخت. با توجه به هدف تحقیق، تجزیه و تحلیل اطلاعات آماری با استفاده از یک نمونه ۱۱۳ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ است. نتایج حاصل از آزمون فرضیات نشان داد که از بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی (اندازه، استقلال، تخصص) فقط بین اندازه کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی رابطه معنا داری یافت نشد و بررسی تأثیر تعدیل‌کننده کیفیت اطلاعات حسابداری بر رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی نشان داد که کیفیت اطلاعات حسابداری تنها بر رابطه ای اندازه کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی اثر معنا داری ندارد.

گرنندل و آزادی (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی اثر تعدیلی جنسیت حسابرس بر رابطه بین کیفیت حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی پرداختند. در این پژوهش، برای آزمون فرضیه‌ها از مدل رگرسیون خطی چندگانه استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای دوره زمانی سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۸ می‌باشد که تعداد ۹۹ شرکت به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که کیفیت حسابرسی بر حق الزحمه حسابرسی اثر مثبت و معناداری دارد و همچنین، نتایج نشان داد که جنسیت حسابرس به‌عنوان

¹ Ahn

متغیر تعدیلگر بر رابطه میان کیفیت حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، تاثیر معناداری نداشت.

آیولا^۱ (۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی هزینه های حسابرسی، فصلی بودن حسابرسی و کیفیت حسابرسی در نیجریه: تحلیل میانجیگری پرداختند. هدف این مطالعه بررسی نقش واسطه ای فصلی حسابرسی بر ارتباط بین حق الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی در بانک های پول سپرده نیجریه است. نمونه شامل ۱۴ بانک با صورت های مالی سالانه بین سال های ۲۰۰۸ و ۲۰۲۰ است. مدل میانجی گری علی بارون و کنی (۱۹۸۶) اصلاح شده توسط یاکوباکی و همکاران (۲۰۰۷) از طریق استفاده از مدلسازی معادلات ساختاری حداقل مربعات جزئی بوت استرپ و آزمون Z سوبل (۱۹۸۶) برای دستیابی به هدف این مطالعه اتخاذ شده است. نتایج تحلیل میانجیگری علی شواهدی مبنی بر نقش واسطه ای کامل فصلی حسابرسی در ارتباط بین حق الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی در صنعت بانکداری نیجریه نشان می دهد.

فنگ^۲ و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی مداخله نظارتی و کیفیت حسابرسی: شواهد جدید از تعلیق مؤسسه حسابرسی پرداختند. این مقاله از شرکت های فهرست شده عمومی در چین با داده های لازم برای دوره ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۸ نمونه برداری شده است. این مقاله شواهدی از افزایش حق الزحمه حسابرسی و بهبود کیفیت حسابرسی توسط موسسات حسابرسی تعلیق شده نسبت به موسسات حسابرسی غیرمعلق در دوره دو ساله پس از تعلیق پیدا می کند. این یافته ها نشان می دهد که برخلاف اقدامات انضباطی نمادین مانند محکومیت های عمومی مستند شده در ادبیات قبلی (بون و همکاران، ۲۰۱۵). اقدامات انضباطی شدیدتر با افزایش هزینه های حسابرسی و بهبود کیفیت حسابرسی توسط موسسات حسابرسی تعلیق شده به دنبال دارد. این مقاله همچنین نشان می دهد که اثر بازدارنده از تعلیق مؤسسه حسابرسی منحصر به مؤسسات حسابرسی جریمه شده است و هیچ اثر سرریز مثبتی بر همتایان آن ها نداشته است.

منصور^۳ و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی ادراکات حسابرسان خارجی در مورد عوامل تأثیرگذار بر حق الزحمه حسابرسی: یک مطالعه تجربی از اردن پرداختند. این مطالعه با هدف بررسی نظرات حسابرسان از نظر تأثیرات بر حق الزحمه حسابرسی انجام شد. یک پرسشنامه نظرسنجی ۱۶ موردی که بین ۱۶۰ حسابرس خارجی توزیع شد، ۱۲۷ مورد با نرخ پاسخ ۷۹ درصد برگشت داده شد. همچنین نتایج نشان داد که بین کل دارایی های شرکت، سودآوری شرکت و حق الزحمه حسابرسی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. در مقابل، این مطالعه نشان داد که هیچ رابطه معناداری بین مجموعه عملیات شرکت و حق الزحمه حسابرسی وجود ندارد. این مطالعه بینشی در مورد عوامل بالقوه تأثیرگذار بر حق الزحمه حسابرسی و اینکه چگونه حق الزحمه حسابرسی می تواند بر کیفیت حسابرسی تأثیر بگذارد، به تنظیم کننده ها

¹ Ayoola

² - Feng

³ - Mansur

ارائه می دهد. این مطالعه بر ادراک حسابرسان خارجی در مورد عوامل بالقوه تأثیرگذار بر حق الزحمه حسابرسی تأثیر می گذارد، جایی که چندین مطالعه قبلی بر ادراک سرمایه گذاران و استفاده کنندگان از صورت های مالی در مورد تأثیر حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی تأکید داشتند.

۶- فرضیه های پژوهش

فرضیه های اصلی

فرضیه اول: حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی تأثیر معناداری دارد.

فرضیه دوم: حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی با توجه به نقش تعدیلگر ویژگی های حسابرس تأثیر معناداری دارد.

فرضیه های فرعی

فرضیه ۱- حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی با توجه به نقش تعدیلگر تخصص حسابرس تأثیر معناداری دارد.

فرضیه ۲- حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی با توجه به نقش تعدیلگر تداوم انتخاب حسابرس تأثیر معناداری دارد.

۷- روش پژوهش، جامعه آماری و روش نمونه گیری

در این پژوهش برای اینکه نمونه یک نماینده مناسب از جامعه آماری مورد نظر باشد، برای انتخاب نمونه از روش غربالگری (حذفی) استفاده شده است.

نمونه آماری شرکت های پذیرفته شده در سازمان بورس اوراق بهادار تهران که از شرایط زیر برخوردار باشند: پیش فرض ها به ترتیب اعمال شدند بدین صورت که هر شرکتی که در پیش فرض اول قرار گرفته است برای شمارش پیش فرض های بعدی لحاظ نگردیده است. در این تحقیق بعد از اعمال پیش فرض ها، ۱۳۳ شرکت باقی ماندند.

۸- نحوه سنجش متغیرها

جدول (۱) تعریف متغیرهای پژوهش و نحوه اندازه گیری

متغیر	نماد	نوع متغیر	نحوه اندازه گیری
کیفیت حسابرسی	<i>Audit Quality</i>	وابسته	باقیمانده مدل زیر: $TA/TA_{i,t-1} = \beta_1 \left(\frac{1}{TA} \right)_{i,t-1} + \beta_2 (\Delta REV - \Delta REC)_{i,t} / TA_{i,t-1} + \beta_3 (PPE) / TA_{i,t-1} + \varepsilon_{i,t}$
حق الزحمه حسابرسی	AFEE	مستقل	لگاریتم حق الزحمه حسابرسی
ویژگی های حسابرس مستقل	Auditor industry	تعدیلگر	مجموع دارایی های تمام صاحب کاران یک مؤسسه حسابرسی خاص در یک صنعت خاص، تقسیم بر مجموع دارایی های صاحب کاران در این صنعت

متغیر	نماد	نوع متغیر	نحوه اندازه گیری
تداوم انتخاب حسابرس	Tenure	تعدیلگر	تعداد سالهای متوالی است که حسابرس مسئولیت حسابرسی یک شرکت را برعهده دارد
اندازه شرکت	SIZE	کنترلی	لگاریتم طبیعی مجموع دارایی ها
بازده دارایی ها	ROA	کنترلی	نسبت سود خالص به مجموع دارایی ها
اهرم مالی	LEV	کنترلی	نسبت مجموع بدهی به مجموع دارایی ها

۹- یافته های پژوهش

آمار توصیفی

جدول (۲) شاخص های توصیف کننده متغیرهای پژوهش، شاخص های مرکزی، شاخص های پراکندگی و شاخص های شکل توزیع (آماري)

پنل الف- متغیرهای پیوسته									
نام متغیر	نماد	تعداد مشاهدات	میانگین	میان	حداک	حداقل	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
کیفیت حسابرسی	Audit Qulity	۹۳۱	۰,۱۰۸۰	۰,۰۷۲۵	۱,۳۷۹	۰,۰۰۰۲	۰,۱۲۱۲	۳,۸۷۲۷	۸,۲۵۴۷
حق الزحمه حسابرسی	AFEE	۹۳۱	۶,۲۷۰۴	۶,۱۱۸۱	۱۱,۸۳۲	۱,۶۰۹۴	۱,۵۲۰۱	۰,۷۲۸۳	۴,۵۳۶۱
تخصص حسابرس	Auditor	۹۳۱	۰,۵۲۵۲	۱	۱	۰	۰,۴۹۹۶	-۰,۱۰۱۱	۱,۰۱۰۲
تداوم انتخاب حسابرس	Tenure	۹۳۱	۳,۶۱۱۲	۳	۱۱	۱	۲,۳۶۲۲	۱,۲۵۵۰	۴,۱۹۰۳
اندازه شرکت	SIZE	۹۳۱	۱۴,۳۱۲۵	۱۴,۱۴۹۴	۱۹,۷۷۳۹	۱۰,۴۹۲۵	۱,۴۸۷۲	۰,۸۱۲۱	۴,۴۲۹۱
بازده دارایی ها	ROA	۹۳۱	۰,۱۳۲۰	۰,۱۱۲۳	۰,۶۲۳۴	-۰,۳۲۶۹	۰,۱۳۶۲	۰,۴۴۴۸	۴,۰۹۳۹
اهرم مالی	LEV	۹۳۱	۰,۵۷۷۴	۰,۵۹۳۵	۱,۵۶۵۶	۰,۰۱۲۷	۰,۲۲۳۲	-۰,۰۱۲۶	۳,۳۸۹۱
پنل ب- متغیرهای گسسته									
نام متغیر	نماد	طبقه	فراوانی	درصد فراوانی					
تخصص حسابرس	Auditor	۱	۴۸۹	۵۲,۵۲۴٪					
		۰	۴۴۲	۴۷,۴۷۶٪					

در جدول (۲)، برخی از مفاهیم آمار توصیفی متغیرها شامل میانگین، میان، حداقل مشاهدات، حداکثر مشاهدات، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی ارائه شده است. در این میان، پارامترهای مرکزی، دسته ای از پارامترهای توصیف کننده ی یک توزیع آماری هستند که ویژگی داده ها را نسبت به مرکز توزیع بیان می کنند. میانگین به عنوان نقطه تعادل و مرکز ثقل یک توزیع آماری، یکی از شاخص های مرکزی مناسب برای نشان دادن مرکزیت داده هاست. در جدول (۲) تعداد مشاهدات مربوط به شرکت های مورد مطالعه ۹۳۱ (۱۳۳ شرکت در ۵ سال) است. همچنین مشاهده می شود که میانگین و انحراف معیار متغیرهای، کیفیت حسابرسی $0/108 \pm 0/121$ ، حق الزحمه حسابرسی $6/704 \pm 1/520$ ، تخصص

حسابرس $0/525 \pm 0/500$ ، تداوم انتخاب حسابرسان $3/611 \pm 2/362$ ، اندازه شرکت $14/312 \pm 1/487$ و بازده دارایی‌ها $0/132 \pm 0/136$ و اهرم مالی $0/577 \pm 0/223$ می‌باشد.

پایایی متغیرها

جدول (۳) نتایج آزمون مانایی برای متغیرهای مدل‌ها

نتیجه	مقدار *p	آماره آزمون	متغیر
پایا	0/000	-67/442	کیفیت حسابرسی
پایا	0/000	-39/576	حق الزحمه حسابرسی
پایا	0/000	-6/020	تخصص حسابرسان
پایا	0/000	-37/433	تداوم انتخاب حسابرسان
پایا	0/000	-17/832	اندازه شرکت
پایا	0/000	-24/521	بازده دارایی‌ها
پایا	0/000	-246/846	اهرم مالی

* p-value (prob)

قبل از تفسیر نتایج جدول (۳) ذکر این نکته قابل توجه است که در آزمون ریشه واحد، فرض صفر بیانگر نامانایی متغیرها است. در این صورت چنانچه مقدار p کمتر از سطح معناداری 0/05 باشد فرض صفر رد خواهد شد. به این ترتیب نتایج حاصل از آزمون مانایی برای داده‌های ترکیبی (پانل) در جدول (۳) نشان از مانا بودن تمام متغیرهای مورد مطالعه است.

تحلیل داده‌ها

عدم وجود خودهمبستگی جمله خطا (باقیمانده‌ها)

جدول (۴) آزمون همبستگی سریالی LM

نام متغیر	نوع آماره	احتمال آماره	سطح معناداری
مدل اول	F(2,924)	27/070	0/000
مدل دوم	F(2,922)	27/724	0/000
مدل سوم	F(2,922)	27/167	0/000

با توجه به جدول (۴) مشاهده می‌شود سه تا مدل پژوهش مشکل وجود همبستگی جمله خطا وجود دارد.

ثابت بودن واریانس جمله خطا (باقیمانده‌ها)

جدول (۵) آزمون بروش-پاگان-گودفری

نام متغیر	نوع آماره	احتمال آماره	سطح معناداری	نتیجه
مدل اول	F(4,926)	0/728	0/573	همسانی
مدل دوم	F(6,924)	0/859	0/525	همسانی
مدل سوم	F(6,924)	0/972	0/443	همسانی

در این آزمون فرض بر ناهمسانی واریانس باقیمانده‌ها است که با توجه به جدول فوق و معنادار نبودن مدل‌های پژوهش فرضیه ما مبنی بر وجود همسانی واریانس در مدل‌های پژوهش پذیرفته می‌شود، الگوها دارای همسانی واریانس می‌باشد و می‌توان از رگرسیون خطی استفاده نمود و نیاز به استفاده از روش حداقل مربعات تعمیم‌یافته (GLS) نیست.

عدم وجود هم خطی بین جملات توضیحی

هم خطی به معنای وجود رابطه شدید بین متغیرهای مستقل و کنترلی موجود در مدل است. در صورت وجود هم خطی، ضرایب برآوردی الگو دارای خطای معیار بالایی خواهد بود و در نتیجه این مسأله باعث می‌شود که تعداد متغیرهای معنی‌دار در معادله کاهش یابد. در این معادله برای بررسی عدم وجود هم خطی از معیار عامل تورم واریانس (VIF) استفاده شد. وقتی که شاخص تورم واریانس کمتر از ۱۰ باشد، نشان‌دهنده عدم وجود هم خطی است. نتایج حاصل از این آزمون نشان می‌دهد؛ که میزان تورم واریانس متغیرهای مستقل و کنترلی در حد مجاز خود قرار داشته و لذا از این بابت مشکلی وجود ندارد.

جدول (۶) نتایج حاصل از آزمون عدم وجود هم خطی بین جملات توضیحی در مدل اول پژوهش

متغیر	نماد	واریانس ضریب	عامل تورم واریانس
حق‌الزحمه حسابرسی	AFEE	۰,۹۷۰۸۸۱۴۸	۱,۰۲۹۹۹۱۸۳
اندازه شرکت	SIZE	۰,۹۶۶۷۴۲۱۹	۱,۰۳۴۴۰۱۹۵
بازده دارایی‌ها	ROA	۰,۷۷۳۰۶۰۹۴	۱,۲۹۳۵۵۹۰۹
اهرم مالی	LEV	۰,۸۰۰۰۷۵۹۸	۱,۲۴۹۸۸۱۲۹

جدول (۷) نتایج حاصل از آزمون عدم وجود هم خطی بین جملات توضیحی در مدل اول پژوهش

متغیر	نماد	واریانس ضریب	عامل تورم واریانس
حق‌الزحمه حسابرسی	AFEE	۰,۴۵۰۶۶۳۳۴	۲,۲۱۸۹۵۱۲۷
تخصص حسابرس	Auditor	۰,۲۵۴۹۲۱۷۴	۴,۲۰۷۷۲۶۷۲
حق‌الزحمه حسابرسی*تخصص حسابرس	AFEE*Auditor	۰,۳۵۲۱۱۲۰۹	۳,۱۸۹۴۰۵۵۱
اندازه شرکت	SIZE	۰,۹۶۶۶۲۶۲۷	۱,۰۳۴۵۲۵۹۹
بازده دارایی‌ها	ROA	۰,۷۷۱۶۳۸۵۵	۱,۲۹۵۹۴۳۵۴
اهرم مالی	LEV	۰,۸۰۰۰۰۱۶۶	۱,۲۴۹۹۹۷۴۰

جدول (۸) نتایج حاصل از آزمون عدم وجود هم خطی بین جملات توضیحی در مدل اول پژوهش

متغیر	نماد	واریانس ضریب	عامل تورم واریانس
حق‌الزحمه حسابرسی	AFEE	۰,۲۹۶۸۳۹۲۱	۳,۳۶۸۸۲۷۱۹
تداوم انتخاب حسابرس	Tenure	۰,۳۵۳۴۳۹۴۰	۳,۷۱۲۷۸۴۷۰
حق‌الزحمه حسابرسی*تداوم انتخاب حسابرس	AFEE * Tenure	۰,۴۴۷۱۵۰۰۱	۲,۱۲۰۸۹۰۴۸
اندازه شرکت	SIZE	۰,۹۶۲۲۹۴۸۴	۱,۰۳۹۱۸۲۵۴
بازده دارایی‌ها	ROA	۰,۷۶۹۸۷۴۶۶	۱,۲۹۸۹۱۲۷۳
اهرم مالی	LEV	۰,۷۹۸۵۲۳۵۲	۱,۲۵۲۳۱۱۲۷

۸- تحلیل یافته‌ها

آزمون تشخیص مدل (آزمون چاو)

جدول (۹) نتایج آزمون F لیمر برای مدل‌ها

آماره آزمون	درجه آزادی	مقدار p	نتیجه
۲/۲۷۲	(۱۳۲،۷۹۴)	۰/۰۰۰	استفاده از داده‌های تابلویی
۲/۲۶۷	(۱۳۲،۷۹۲)	۰/۰۰۰	استفاده از داده‌های تابلویی
۲/۲۹۲	(۱۳۲،۷۹۲)	۰/۰۰۰	استفاده از داده‌های تابلویی

همان گونه که در جدول (۹) مشاهده می‌شود فرض صفر مبنی بر برابری همه اثرات خاص شرکت‌ها در مورد مدل‌ها رد می‌شود ($p < ۰/۰۵$). این بدان معنی است که نمی‌توان مدل‌ها را با روی هم ریختن داده‌های مربوط به شرکت‌های مورد مطالعه و به روش Pooling تخمین زد بلکه باید از روش داده‌های پانل استفاده کرد. به عبارتی کارآمدی برآورد مدل‌ها با استفاده از داده‌های پانل برای ۱۳۳ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مشخص می‌شود.

آزمون تشخیص نوع مدل (آزمون هاسمن)

جدول (۱۰) نتایج آزمون هاسمن برای مدل‌ها

آماره آزمون	درجه آزادی	مقدار p	نتیجه
۲/۷۴۰	۴	۰/۶۰۲	استفاده از مدل اثرات تصادفی
۳/۳۴۹	۶	۰/۷۶۴	استفاده از مدل اثرات تصادفی
۴/۹۳۶	۶	۰/۵۵۲	استفاده از مدل اثرات تصادفی

همان گونه که در جدول (۱۰) مشاهده می‌شود فرض صفر کاراتر بودن مدل اثرات تصادفی برای شرکت‌های مورد مطالعه رد نمی‌شود ($p > ۰/۰۵$). به عبارتی نتایج بیانگر تأیید اثرات تصادفی در برابر اثرات ثابت است بنابراین مدل‌ها برای ۱۳۳ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران باید به صورت اثرات تصادفی تخمین زده شود.

فرضیات پژوهش

فرضیه اول: حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی تأثیر معناداری دارد.

جدول (۱۱) نتایج بررسی ضرایب جزئی (مدل اول) با روش تصادفی با توجه به همسانی مدل

متغیر وابسته: کیفیت حسابرسی، تعداد دوره: ۷، تعداد تقاطع: ۱۳۳، تعداد ترکیب موزون: ۹۳۱					
$Audit Quality_{it} = \beta_0 + \beta_1 AFEE_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 ROA_{it} + \beta_4 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$					
متغیرها	نماد	ضرایب	آماره t	احتمال	نتیجه
ضریب تصادفی	C	۰،۱۳۴۹	۳،۴۳۵۱	۰،۰۰۰۶	معنادار
حق الزحمه حسابرسی	AFEE	۰،۰۰۳۳	۴،۳۶۴۶	۰،۰۰۰۰	معنادار
اندازه شرکت	SIZE	-۰،۰۱۴۱	-۲،۱۷۶۵	۰،۰۳۰۱	معنادار
بازده دارایی‌ها	ROA	۰،۰۴۸۹	۲،۵۶۷۷	۰،۰۱۰۵	معنادار

متغیر وابسته: کیفیت حسابرسی، تعداد دوره: ۷، تعداد تقاطع: ۱۳۳، تعداد ترکیب موزون: ۹۳۱					
$Audit Quality_{it} = \beta_0 + \beta_1 AFEE_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 ROA_{it} + \beta_4 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$					
معنادار	۰,۰۴۴۶	۲,۰۱۴۹	۰,۰۳۱۵	LEV	اهرم مالی
معنادار	۰,۰۰۰۰	۵,۲۲۷۹	۰,۳۸۹۵	RES(-1)	باقیمانده مدل اول
۰/۷۱۴					R-squared
۰/۶۷۱					Adjusted R-squared
۶/۲۰۸					F-statistic
۰/۰۰۰۰					Prob(F-statistic)
۱/۸۸۲					Durbin-Watson stat

منبع: یافته‌های پژوهشگر

آزمون t: با توجه به مقدار مثبت ضریب رگرسیونی حق الزحمه حسابرسی می‌توان نتیجه گرفت حق الزحمه حسابرسی باکیفیت حسابرسی، شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه مثبت (مستقیم) معناداری دارد ($p < 0/05$).

نتایج نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۹۵٪ مقادیر t برای تمام متغیرها در ناحیه رد فرض صفر قرار می‌گیرد متغیرها در مدل معنی‌دار هستند. نتایج حاصل از متغیرهای کنترلی نشان می‌دهد که اندازه شرکت تأثیر منفی و معناداری بر کیفیت حسابرسی دارد ولی اهرم مالی و بازده داراییها تأثیر مثبت و معناداری بر کیفیت حسابرسی دارد.

مدل دوم پژوهش

فرضیه دوم: حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی با توجه به نقش تعدیلگر ویژگیهای حسابرس تأثیر معناداری دارد.

این فرضیه شامل فرضیات ۱ و ۲ فرعی می‌باشد

فرضیه اول فرعی: حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی با توجه به نقش تعدیلگر تخصص حسابرس تأثیر معناداری دارد.

جدول (۱۲) نتایج بررسی ضرایب جزئی (مدل دوم) با روش تصادفی با توجه به همسانی مدل

متغیر وابسته: کیفیت حسابرسی، تعداد دوره: ۷، تعداد تقاطع: ۱۳۳، تعداد ترکیب موزون: ۹۳۱					
$Audit Quality_{it} = \beta_0 + \beta_1 AFEE_{it} + \beta_2 Auditor_{it} + \beta_3 AFEE_{it} * Auditor_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 ROA_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$					
نتیجه	احتمال	آماره t	ضرایب	نماد	متغیرها
معنادار	۰,۰۱۹۱	۲,۳۵۳۱	۰,۲۲۲۹	C	ضریب تصادفی
معنادار	۰,۰۲۵۹	۲,۲۳۷۰	۰,۰۰۴۹	AFEE	حق الزحمه حسابرسی
معنادار	۰,۰۰۰۰	۵,۴۶۴۹	۰,۰۶۹۹	Auditor	تخصص حسابرس
معنادار	۰,۰۰۰۰	۵,۴۲۶۹	۰,۰۱۰۸	AFEE* Auditor	حق الزحمه حسابرسی * تخصص حسابرس

متغیر وابسته: کیفیت حسابرسی، تعداد دوره: ۷، تعداد تقاطع: ۱۳۳، تعداد ترکیب موزون: ۹۳۱					
$Audit\ Quality_{it} = \beta_0 + \beta_1 AFEE_{it} + \beta_2 Auditor_{it} + \beta_3 AFEE_{it} * Auditor_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 ROA_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$					
اندازه شرکت	SIZE	-۰,۰۲۳۳	-۳,۶۳۸۰	۰,۰۰۰۳	معنادار
بازده دارایی‌ها	ROA	۰,۰۵۵۷	۲,۴۷۵۴	۰,۰۱۳۶	معنادار
اهرم مالی	LEV	۰,۰۵۷۸	۳,۰۵۳۹	۰,۰۰۲۴	معنادار
باقیمانده مدل اول	RES(-1)	۰,۳۹۳۱	۵,۲۶۸۰	۰,۰۰۰۰	معنادار
R-squared	۰/۷۱۶				
Adjusted R-squared	۰/۶۷۲				
F-statistic	۷/۱۹۴				
Prob(F-statistic)	۰/۰۰۰۰				
Durbin-Watson stat	۱/۹۸۹				

منبع: یافته‌های پژوهشگر

با توجه به مقدار مثبت ضریب رگرسیونی تخصص حسابرس می‌توان نتیجه گرفت تخصص حسابرس با کیفیت حسابرسی، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه مثبت (مستقیم) معناداری دارد ($p < 0/05$). نتایج جدول (۱۲) نشان می‌دهد که ضریب متغیر حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی با توجه به متغیر تعدیل کننده تخصص حسابرس برای شرکت‌های مورد مطالعه معنادار است ($p < 0/05$)؛ بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد شده و با توجه به مقدار مثبت ضریب رگرسیون حق الزحمه حسابرسی * تخصص حسابرس می‌توان نتیجه گرفت که حق الزحمه حسابرسی با کیفیت حسابرسی با توجه به متغیر تعدیل کننده تخصص حسابرس در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه مثبت (مستقیم) معناداری دارد؛ بنابراین فرضیه اول فرعی مورد تأیید می‌باشد.

نتایج نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۹۵٪ مقادیر t برای تمام متغیرها در ناحیه رد فرض صفر قرار می‌گیرد متغیرها در مدل معنی‌دار هستند. نتایج حاصل از متغیرهای کنترلی نشان می‌دهد که اندازه شرکت تأثیر منفی و معناداری بر کیفیت حسابرسی دارد ولی اهرم مالی و بازده داراییها تأثیر مثبت و معناداری بر کیفیت حسابرسی دارد.

مدل سوم پژوهش

فرضیه دوم فرعی: حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی با توجه به نقش تعدیلگر تداوم انتخاب حسابرس تأثیر معناداری دارد.

جدول (۱۳) نتایج بررسی ضرایب جزئی (مدل سوم) با روش تصادفی با توجه به همسانی مدل

متغیر وابسته: کیفیت حسابرسی، تعداد دوره: ۷، تعداد تقاطع: ۱۳۳، تعداد ترکیب موزون: ۹۳۱					
$Audit\ Quality_{it} = \beta_0 + \beta_1 AFEE_{it} + \beta_2 Tenure_{it} + \beta_3 AFEE_{it} * Tenure_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 ROA_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$					
متغیرها	نماد	ضرایب	آماره t	احتمال	نتیجه
ضریب تصادفی	C	۰,۱۵۴۶	۳,۵۳۹۴	۰,۰۰۰۴	معنادار
حق الزحمه حسابرسی	AFEE	۰,۰۰۱۹	۴,۵۰۴۰	۰,۰۰۰۰	معنادار
تداوم انتخاب حسابرس	Tenure	۰,۰۱۷۶	۲,۱۶۱۶	۰,۰۳۱۰	معنادار
حق الزحمه حسابرسی * تداوم انتخاب حسابرس	AFEE * Tenure	۰,۰۰۱۹	۴,۹۱۵۵	۰,۰۰۰۰	معنادار
اندازه شرکت	SIZE	-۰,۰۱۰۵	-۲,۲۲۹۹	۰,۰۲۶۲	معنادار
بازده دارایی‌ها	ROA	۰,۰۱۳۸	۴,۲۹۱۹	۰,۰۰۰۰	معنادار
اهرم مالی	LEV	۰,۰۴۵۶	۲,۰۰۰۶	۰,۰۴۵۸	معنادار
باقیمانده مدل اول	RES(-1)	۰,۳۹۱۹	۵,۳۰۸۸	۰,۰۰۰۰	معنادار
R-squared	۰/۶۱۹				
Adjusted R-squared	۰/۵۷۵				
F-statistic	۸/۲۲۰				
Prob(F-statistic)	۰/۰۰۰۰				
Durbin-Watson stat	۱/۸۸۴				

منبع: یافته‌های پژوهشگر

آزمون t: با توجه به مقدار مثبت ضریب رگرسیونی تداوم انتخاب حسابرس می‌توان نتیجه گرفت تداوم انتخاب حسابرس باکیفیت حسابرسی، شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه مثبت (مستقیم) معناداری دارد ($p < ۰/۰۵$). نتایج جدول (۱۳) نشان می‌دهد که ضریب متغیر حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی با توجه به متغیر تعدیل‌کننده تداوم انتخاب حسابرس برای شرکت‌های مورد مطالعه معنادار است ($p < ۰/۰۵$)؛ بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد شده و با توجه به مقدار مثبت ضریب رگرسیون حق الزحمه حسابرسی * تداوم انتخاب حسابرس می‌توان نتیجه گرفت که حق الزحمه حسابرسی باکیفیت حسابرسی با توجه به متغیر تعدیل‌کننده تداوم انتخاب حسابرس در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه مثبت (مستقیم) معناداری دارد؛ بنابراین فرضیه دوم فرعی مورد تأیید می‌باشد.

نتایج نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۹۵٪ مقادیر t برای تمام متغیرها در ناحیه رد فرض صفر قرار می‌گیرد متغیرها در مدل معنی‌دار هستند. نتایج حاصل از متغیرهای کنترلی نشان می‌دهد که اندازه شرکت تأثیر منفی و معناداری بر کیفیت حسابرسی دارد ولی اهرم مالی و بازده داراییها تأثیر مثبت و معناداری بر کیفیت حسابرسی دارد.

۹- نتیجه گیری

با توجه به فرضیه اول: بنابراین برای دستیابی به کیفیت بالای حسابرسی در ایران لازم است بیشتر مؤسسات حسابرسی بیشتر بهاداده شود و زمینه برای رقابت این مؤسسات با سازمان حسابرسی فراهم شود. به شرکت‌ها پیشنهاد می‌شود در پرداخت حق الزحمه‌های حسابرسی، به کیفیت کار آن‌ها نیز توجه نمایند. به سازمان بورس اوراق بهادار به عنوان مقام ناظر بر بازار سرمایه نیز پیشنهاد می‌شود تا الزاماتی وضع نمایند که شرکت‌ها را ملزم به افشای جزئیات حق الزحمه حسابرسی نموده تا بدین ترتیب، سرمایه‌گذاران و تحلیلگران، بتوانند تحلیل درست‌تری از شرکت‌ها داشته باشند.

با توجه به فرضیه اول: با توجه به یافته‌های پژوهش، مدیران و کمیته‌های حسابرسی می‌بایستی نسبت به دوره‌هایی که حق الزحمه‌ی حسابرسی در حال کاهش است، توجه بیشتری را داشته باشند زیرا نسبت به افزایش حق الزحمه، مدت زمان زیادی لازم است که حق الزحمه روند کاهشی داشته باشد. کمیته حسابرسی می‌تواند با پیش‌بینی روند کاهشی حق الزحمه‌ی حسابرسی، در ارتباط با حق الزحمه‌ی حسابرسی قدرت چانه‌زنی داشته باشد.

با توجه به فرضیه اول فرعی: بررسی نتایج این پژوهش نشان داد که تخصص حسابرسان بر رابطه میان کیفیت حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی تأثیر معنی‌داری دارد. به عبارتی آنچه در اعضای کمیته حسابرسی اهمیت دارد تخصص حسابرسان است و این تخصص است که نقش تعیین‌کننده‌ای در حق الزحمه حسابرسی دارد؛ بنابراین، به شرکت‌ها پیشنهاد می‌شود در انتخاب کمیته حسابرسی خود به تخصص حسابرسان توجه کافی داشته باشند.

با توجه به فرضیه اول فرعی در بازار سرمایه ایران، ازدیاد تجربه حسابرسان موجب تشدید کیفیت حسابرسی آن‌ها می‌شود. چنین به نظر می‌رسد در بازار سرمایه ایران حق الزحمه حسابرسان تحت تأثیر تجربه حسابرسان قرار می‌گیرد و دلیل آن می‌تواند ناشی از درک مسئولیت‌پذیری و یا پاسخگویی حسابرسان باتجربه در کارشان باشد و یا تقبل احساس مسئولیت بیشتر آن‌ها در قبال سایر حسابرسان در جامعه باشد؛ و طبق نتایج پژوهش، کیفیت حسابرسی تحت تأثیر تجربه حسابرسان قرار می‌گیرد که این مطلب با مبانی نظری پژوهش و حتی با نتایج پژوهش‌های خارجی سنخیت دارد؛ بنابراین در بازار سرمایه ایران، تجربه حسابرسان را می‌توان به عنوان محرکی برای کیفیت حسابرسی ذکر نمود که این موضوع به شرایط حاکم در بازار سرمایه ایران برمی‌گردد و چنین به نظر می‌رسد در محیط شرکت‌های ایرانی از جانب سهامداران، سرمایه‌گذاران، مدیران و سایر ذینفعان شرکت‌ها روی تجربه حسابرسان مانوری صورت می‌گیرد تا کیفیت حسابرسی را تحت تأثیر قرار دهد. به عبارتی، دلیل این امر نشان‌دهنده عکس‌العمل بازار و سرمایه‌گذاران نسبت به تجربه حسابرسان می‌باشد و این موضوع نشان‌دهنده شناخت کافی سرمایه‌گذاران و فعالین بازار سرمایه ایران از این مفهوم می‌باشد.

با توجه به فرضیه دوم فرعی: با توجه به تأیید شدن فرضیه دوم پژوهش، انتخاب تداوم حسابرسان، تأثیر مثبت و معناداری بر رابطه حق الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی دارد. از این رو به سرمایه‌گذاران پیشنهاد می‌شود به دلیل افزایش تجربه حسابرسان در شرکت در شرکت‌هایی سرمایه‌گذاری کنند که تداوم انتخاب حسابرسان در آن بالاست زیرا حسابرسان با

تداوم انتخاب حسابرس بالا با شرایط شرکت آشنایی کامل دارند و می‌توانند به بهترین نحو صورت‌های مالی آن شرکت را مورد حسابرسی قرار دهند و سرمایه‌گذاران را از شفافیت و قابل‌اتکا بودن این صورت‌ها باخبر سازند.

با توجه به فرضیه دوم فرعی: با توجه به تأیید شدن فرضیه دوم پژوهش، تداوم انتخاب حسابرس بر رابطه بین حق‌الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی تأثیر معناداری دارد. از این رو باید مدیران این موضوع را مدنظر قرار دهند که تداوم انتخاب حسابرس بالاتر حسابرس، منجر به بالا رفتن کیفیت حسابرسی شده و احتمال تغییر حسابرس را افزایش می‌دهد. لذا به مدیران پیشنهاد می‌گردد که برای جلوگیری از افزایش حق‌الزحمه حسابرس، تداوم انتخاب حسابرس را کاهش دهند.

منابع

بنی مهد، بهمن. (۱۳۹۱). کیفیت اقلام تعهدی و انتخاب حسابرس. مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۱۰(۳۷)، ۸۱-۹۸. doi: 10.22054/qjma.2016.6716

جمشید اسکندری، حمیدرضا عرفی. ۱۳۹۴. اصول حسابرسی (۱) همراه با پرسشهای چهارگزینه‌ای. کتاب فرشید جنانی، محمدحسن و رحمانی، علی، ۱۳۹۹، بررسی تأثیر کارایی عملکرد حسابرسی داخلی بر مطلوبیت صورت‌های مالی، همایش ملی بهبود و بازسازی سازمان و کسب و کار، تهران، <https://civilica.com/doc/1044842>
خانی زاده، فرهاد، ۱۴۰۱، بررسی ارتباط بین دوره تصدی حسابرس و حق‌الزحمه خدمات غیرحسابرسی با کیفیت حسابرسی در شرکتها، نهمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، حسابداری و توسعه اقتصادی، <https://civilica.com/doc/1563656>
قربانی، بهزاد، جوادی، نعمت‌الله (۱۳۹۳). ماهیت، تأثیر و تسهیل اتکای حسابرس مستقل بر حسابرسی داخلی، فصلنامه حسابداری رسمی، سال یازدهم شماره ۲۸ (زمستان ۱۳۹۳).

گرنندل، زهرا و آزادی، کیهان، ۱۴۰۰، بررسی اثر تعدیلی جنسیت حسابرس بر رابطه بین کیفیت حسابرسی و حق‌الزحمه حسابرسی، <https://civilica.com/doc/1420555>

گل‌پور چمرکوهی، ابوالفضل، ۱۴۰۱، اثر تعدیل‌کننده کیفیت اطلاعات حسابداری بر رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و حق‌الزحمه حسابرسی، ششمین کنفرانس بین‌المللی و ملی مطالعات مدیریت، حسابداری و حقوق، تهران، <https://civilica.com/doc/1480702>

محمدزاده، فاطمه. (۱۴۰۰). بررسی رابطه بین حق‌الزحمه حسابرسی با کیفیت سود و کیفیت حسابرسی در بورس اوراق بهادار تهران. پژوهش در مدیریت و مهندسی صنایع، ۲۷(۶)، ۱۴-۱.

نمازی، محمد، بایزیدی، انور و جبارزاده کنگرلویی، سعید. (۱۳۸۹). بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی و مدیریت سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. تحقیقات حسابداری و حسابرسی (تحقیقات حسابداری)، ۳(۹)، ۲۱-۴.

SID. <https://sid.ir/paper/157357/fa>

یاسایی، سلوا (۱۳۸۹). "تأثیر کیفیت حسابرسی بر اقلام تعهدی"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران

Ahn, B. J., Lee, W. J., & Yu, J. (2018). Earnings quality and audit office size: Evidence from Korea. *International Journal of Auditing*, 22(2), 306-320.

Allen, E., Ramanna, K., & Wu, F. (2018). The auditor's identification of relevant industry factors. *Journal of Accounting Research*, 56(3), 791-831.

- Ayoola, T. J. (2022). Audit fees, audit seasonality and audit quality in Nigeria: A mediation analysis. *Journal of Financial Reporting and Accounting*. (Ahead of print.). <https://doi.org/10.1108/JFRA-01-2022-0010>.
- Chan, D. Y., Cheung, J. K., & Lee, E. W. (2019). The association between audit committee characteristics and audit fees: Evidence from the UK. *International Journal of Auditing*, 23(2), 245-260.
- De Franco, M., Kirschenheiter, M., & McAnally, M. (2017). Audit fees and the market for audit quality. *Journal of Accounting Research*, 55(1), 197-228.
- Feng, Z., Li, L. Z., Wong, H. Y., & Wong, J. (2022). Regulatory intervention and audit quality: New evidence from audit firm suspension. *Meditari Accountancy Research*. <https://doi.org/10.1108/MEDAR-07-2021-1372>.
- Ghani, E. K. (2018). Association between audit committees and financial reporting quality in Nigeria. *International Journal of Disclosure & Governance*, 15(3), 151-171.
- Griffin, Paul A. and David H. Lont (2011) Audit fees around dismissals and resignations: Additional evidence, *Journal of Contemporary Accounting & Economics* 7 PP. 65–81.
- Houston, R.W., Peters, M.F., Pratt, J.H., 2005. Nonlitigation risk and pricing audit services. *Audit. J. Pract. Theory* 24 (1), 37–53.
- Mansur, H., AbdulRahman, A. A., Azzam, M., Meero, A., Alqudah, A., & Alrabba, H. (2021). The perceptions of external auditors about the influential factors on audit fees: An empirical study from Jordan. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 24(1), 1–10.
- Ormazábal, G., 2018. The role of stakeholders in corporate governance: a view from accounting research. *Found. Trends Account.* 11 (4), 193–290
- Pratt, J., Stice, J.D., 1994. The effects of client characteristics on auditor litigation risk judgments, required audit evidence, and recommended audit fees. *Account. Rev.* 69 (4), 639–656.
- Simunic, D.A., 1980. The pricing of audit services: theory and evidence. *J. Account. Res.* 18 (1), 161–190.
- Vanstraelen, A. (2000). Impact of renewable long-term audit mandates on audit quality. *The European Accounting Review*, 9 (3), 419-443.
- Walker, M. (2003). Principal/agency theory when some agents are trustworthy. *Accounting and Finance Working Paper*, Manchester: Manchester Business School, Manchester University.

Investigating the effect of audit fees on audit quality with the moderating role of independent auditor characteristics (evidence from Tehran Stock Exchange)

Hassan Ahmadi

Seyed Mohammad Mahdi Mousavi

Nazila ghanbari

Mohaddith Rafi Nejad

Abstract

The audit fee has different effects on the independent audit process, firstly, the auditor may offer a lower fee to the employer in a competitive bidding process, but this may affect the quality of the audit. Second, in addition to the fee, he should pay special attention to the quality of the audit as a distinguishing feature from other competitors. The purpose of this research is to investigate the effect of financial reporting quality, independent auditor and profit power on the performance of companies listed in Tehran Stock Exchange. The current research is practical in terms of its purpose, and in terms of methodology, it is a causal (post-event) type of research. The statistical population of this research is the companies admitted to the Tehran Stock Exchange in the years 2016 to 2022, and 133 companies have been examined in a seven-year period to conduct this research. A regression model has also been used to analyze the results. The obtained results show that the audit fee has a positive and significant effect and also the audit fee has a positive and significant effect on the audit quality with the moderating role of the auditor's expertise. The audit fee has a positive and significant effect on the quality of the audit with the moderating role of continuing to choose the auditor.

Keywords

Audit fee-audit quality-continuity of auditor selection-auditor expertise in the indust
